

munkát fognak végezni, míg velük szemben kialakul egy eltartott szektor, amelynek egyik legfőbb jellemzője az instabilitás lesz.

Végül az évekre elnyúlóan készülő lexikonok, felbomradó kézikönyvekkel jellemezhető hazai tudományosság apropóján érdemes megemlíteni néhány szervezési kérdést. A szóban forgó monográfia hátterében egy modern tudományos-szervező erő, a Berlieni Egyetem Történeti Antropológiai Interdiszciplináris Központja (*Interdisziplinäres Zentrum für Historische Anthropologie*) áll. A központnak – amely se nem tanszék, se nem akadémiai tudományos intézet – 15 állandó és 4 társult tagja van. A professzorok és kutatók társulása gondolja a történeti antropológia című könyvsorozatot, melyből 1988-tól 1997-ig 26 önálló kötet látott napvilágot. (*Reihe Historische Anthropologie*) Emellett – hogy további lényeges feltételeket is megemlítsünk – Wulf professzor a főszerkesztője a *Paragrana* című nemzetközi, történeti antropológiai című folyóiratnak, amely évente két alkalommal jelentet meg tematikus számokat. Ez tehát a háttér, a műhely, ahol a Von Menschen című kötetben közreműködő félszáz tudós folyamatosan együttműködik, véleményt, gondolatot, információt cserél, vitatkozik és mivel az egyetem is „kéznél van”, oktat és újabb tanítványokat nevel, „híveket toboroz”. A kötet lefordításával és megjelentetésével érdemes lenne mifelénk is híveket szerezni ennek a megannyi tekintetben követésre érdemes szemléletmódnak.

(*Vom Menschen: Handbuch historische Anthropologie*. [Ed. Christoph Wulf Weinheim] Basel, Beltz, 1997.)

Pethő László

JÖVŐ ÉS NEVELÉS

„Ez a könyv a személyiség, a nevelés és a pedagógia fejlődési lehetőségeiről szól.” – szól a bevezető mondat. S talán ebben az egy bevezető sorban benne van mindaz, amit az alábbi hasábkokon összefoglalóként le lehetne írni. A könyv írója kiemeli a nevelést, mint gyakorlatot és a pedagógiát, mint elméletet érő kihívásokat és ezekre próbál megoldási módokat kínálni a személyiség önfejlesztési lehetőségeinek szemszögéből. Melyek ezek az új kihívások? Milyen kérdésekre kell választ keresni? S egyáltalán miért kell megoldási lehetőségek után kutatni? Ez a könyv azért született meg, hogy választ találjon a

21. század sürgető kérdéseire. Nagy József szerint szükségszerű, hogy kiutat keressünk a jelenlegi helyzetből, mivel egy sor olyan (válság)jelenség figyelhető meg, amely felett nem hunyhathatunk szemet. Az egyik ilyen jelenség, a globalizáció, melynek kibontakozásával a társadalmak fejlődésük új, kritikus szakaszához érkeztek. A múlt századi tudományos-technikai fejlődés gyökeresen megváltoztatta az egyén életfeltételeit, módosította válaszadási-kezelési lehetőségeit. A felgyorsuló és az egész Földet behálózó pénzügyi, gazdasági, informatikai folyamatok az egyénen túl az emberiség egészét érintik. Mindannyiunk érdeke, hogy közös megoldásokat találjunk a fokozódó társadalmi és ökológiai problémákra. Melyek ezek a problémák? A szerző – többek között – megemlíti az évszázadokig összetartó kis közösségek lazuló szálait, a családok, a helyi társadalmak kohéziós erejének gyengülését, mely jelenségek hosszú távon súlyos következményekkel járhatnak, ha nem alakul ki egy új, planetáris értékrend, mely figyelembe veszi az egymástól eltérő kultúrák sajátosságait. Az író feltételezi, hogy a közeljövőben megszüldül ez a globális értékrend, mely elősegítheti a sajátos szokásrendszerek, értékrendek és ideológiák békés együttélését. Ehhez azonban az kell, hogy a pedagógia elmélete és gyakorlata alkalmazkodni tudjon a gyorsuló társadalmi változásokhoz. Ezzel a kitételrel el is érkezünk a következő ponthoz – a nevelés és a pedagógia válságához – mely egyúttal indukálta a 21. század és nevelés című könyv megírását is.

A szerző szerint napjainkban a nevelés, mint gyakorlat és a pedagógia, mint tudományág válságban van. A múlt század gyors technikai fejlődése lassulóban van, mivel a világ népességének szellemi potenciálja nem nő olyan ütemben, ahogyan ezt a felgyorsult civilizációs fejlődés megkívánná. Néhány évtizede a fejlett és ma már a felzárkózó országokban a középfokú illetve a felsőfokú oktatás expanziójával kielégítették a gazdaság felől érkező szükségleteket. Az élethosszig tartó tanulás szlogenjére fűzve mobilizálták a felnőtt korosztályt is. Az expanzió lehetőségei azonban előbb-utóbb kimerülnek és az információs társadalom növekvő szükségleteit ezen az úton már nem lehet kielégíteni. A szerző szerint megoldást csak az jelenthet, ha az oktatás egész rendszerében növelni lehetne az oktatás, a képzés hatékonyságát, eredményességét. Az oktatás válságánál azonban jóval nagyobb a szociális és a perszonális nevelés válsága, mivel a szociális kohézió fellazulásával a pozitív irányú szocializációs folyamatok eltűnőben vannak. Az oktatási intézmények – ha egyáltalán felvállalják ezt a feladatot –

nem képesek megfelelő mértékben fejleszteni a felnövekvő generációk szociális és személyes kompetenciáit.

Az ezredfordulón a pedagógia, mint tudományág fordulóponthoz érkezett. A közeljövőben eldől, hogy eltűnik, illetve megmarad szerteágazó empirikus kutatások alig hasznosított adattömegénél vagy megragadja a kínáló paradigmatválts lehetőségét. A pedagógia tudománnyá válása nehéz folyamat és napjainkban sem teljes ez a fejlődés, mivel hiányoznak a lényeg megragadását, a folyamatos haladást végigkövető, értékelhető elméleti alapok. A pedagógia mellett felnövő interdiszciplínák – habár „segédtudományként” neveződtek meg – segíthetik a paradigmatválts megvalósulását. A pedagógiai pszichológia, a pedagógiai szociálpszichológia, a pedagógiai szociológia, valamint a pedagógiai antropológia mind-mind megindultak a tudománnyá válás útján és a közelmúltban a forrástudományok talaján egy sor új, korszerű ismeretet, tudást halmoztak fel. Ezekre a tudáskészletekre a pedagógiának is szüksége van, hatékony integrálásukkal létrejöhetne a kikerülhetetlen paradigmatválts. Ez a válts pedig egyben elősegítheti az oktatás és a nevelés válságának a megoldását.

Az ezredforduló pedagógiáját érintő rövid helyzetfeltárás után a szerző azokat a lehetőségeket keresi, melyek megmutatják a többirányú válságból kivezető utat. A mű hátralévő részeiben sorra veszi a lehetséges megoldásokat, kezelési módokat, melyekre a 21. században felnövekvő generációknak szüksége lehet.

A könyv a bevezető összegző ismertetésén túl három fő részre tagolható. Minden egyes fejezet a nevelés különböző ágaival foglalkozik. Az oktatási intézményekben domináló értelmi nevelésen felül az író kiemelt figyelmet szentel a szociális- és a perszónális nevelésnek. Maga a személyiség és a személyiséget alakító szocializációs rendszer hierarchikus komponensrendszer, a pedagógia pedig csak akkor válhat értelmező tudománnyá, ha ezzel összefüggésben hierarchikus multidiszciplínává fejlődik. A pedagógia eddig szinguláris diszciplínaként működött és elsősorban leíró, előíró tudomány volt. A kialakuló diszciplínák révén sok tudást átvett a forrástudományokból, de ezek legtöbbször alkalmoszerűek voltak és így nem épültek be szervesen az elméletalkotásba. Most elérkezett az idő, hogy magába integrálja a személyiség és a szocializációs rendszer szintjeit kutató diszciplínák pedagógiai jelentőségű elemeit, hasznosítható eredményeit. Így egy olyan hierarchikus multidiszciplína alakulhat ki, mely a jelzett paradigmatváltsal már önmagában is képes megállni

helyét a tudományos életben és válaszokat tud adni a 21. század globalizációs kihívásaira.

A pedagógia paradigmatváltsának lehetséges irányait, módjait a neveléstudomány kutatói évek óta keresik. Nagy József a komponensrendszer elméletét tartja az egyik követendő megoldásnak, mivel ez lehetővé teszi a személyiség és a szocializációs rendszer újraértelmezését. Az újraértelmezéssel párhuzamosan ezek a rendszerek megismerhetőbbé, érthetőbbé válnak és így a pedagógiai interdiszciplínákban felhalmozódó ismeretek hatékonyabb integrálására nyílik lehetőség. A komponensrendszerek szerepe éppen abban áll, hogy egy eszközt nyújt egy távolabbi cél – a pedagógia megújulása – elérése érdekében.

A komponensrendszer olyan hierarchikus rendszer, melynek összetevői maguk a komponensek, s ezeknek szintén lehetnek komponenseik, elemi alkotórészeik. A komponensek folyamatosan keletkeznek, módosulnak és bomlanak egy átfogóbb rendszer részeként. Így ilyen rendszer annál komplexebb, minél többszintű a belső felépítettsége és ezáltal fejlődőképesebb, adaptívabb környezetéhez. Egy komponensrendszer tehát akkor fejlődik, ha növelni tudja komplexitását és egyre strukturáltabbá alakítja komponenseit. Komponensrendszer például minden élőlény, az egyén, az egyén személyisége, a faj, az egész ökológiai rendszer, a bioszféra stb. A komponensrendszer organizmusként működik, alkotórészei folyamatosan újratermelik önmagukat, melyek vagy lebomlanak, vagy a rendszer viszonylag tartós komponenseivé alakulnak. Egy állandó kölcsönhatás játszódik le, a keletkezés az átalakulás és a felbomlás folyamata. Ez a folyamat azonban csak a nagy átfogó rendszer „kódja”, belső szabályai szerint történhet, miáltal egy sajátos funkcionális viszony alakul ki a szerveződési szintek között. Egy adott szerveződési szint csak alsóbb szintjei révén működhet, mozgásterét azonban a felső szerveződési szintek jelölik ki. A hierarchiában tehát az alsóbb szintek járulnak közvetlenül hozzá a működéshez, a felsőbb szintek pedig a viselkedés korlátjait, hatókörét képezik. Így lehetővé válhat, hogy a szerveződési szintek (pl.: személyiség, szocializációs rendszer) megismerésével foglalkozó diszciplínák értelmezési tartományukat ne csak egy adott szintre szűkítsék le, hanem az eredményesebb megismerés és hasznosítás érdekében az alsóbb és a felsőbb szerveződési szinteket együtt kutassák. A szerző szerint pedagógiai szempontból – a tudományos megismerés új módszerén túl – azért nagy jelentőségű ez az elmélet, mert az egyén, mint személyiség és azt létrehozó szocializációs és perszonalizációs rendszer – kom-

ponensrendszer. Így az elmélet segítségével ezek a rendszerek megismerhetőbbé, átláthatóbbá válnak és ezzel együtt további fejlesztésük – a nevelésemélet szempontjából is – eredményesebb lehet.

A komponensrendszerek és komponenseik azonban csak a létüket biztosító kompetenciáik révén létezhetnek. A létfenntartás funkcióit tehát a rendszer alkotórészeként működő különböző kompetenciák töltik be. Ilyen kompetencia lehet például; a kognitív kompetencia, a szociális és a személyes kompetencia. A kompetencia egy meghatározott funkció teljesítésére való alkalmasság. Az alkalmasság pedig a döntések és a kivitelezések révén érvényesül. A döntések feltétele a motiváltság, a kivitelezése a képesség – írja a könyv szerzője.

Minden élőlény elsődleges létfunkciója a túlélés. Az ember esetében ez kiegészül életminőségének megőrzésével és javításával. Milyen tényezőktől függ ennek a törekvésnek a sikeressége? Elsősorban az egyén személyes és szociális kompetenciáinak fejlettségétől függ, hogy törekvései miként érvényesülnek. Ezek a képességeken felül azonban nélkülözhetetlen az információfeldolgozásra való képesség, melyet más szóval kognitív kompetenciának is nevezhetünk. E három általános kompetenciából a munkamegosztás során több ezer ún. speciális kompetencia alakult ki, mint például a foglalkozás, a szakma, a hobbi stb. A személyiség három alapvető kompetenciája egyúttal kijelöli a 21. századi nevelés, a pedagógia számára a kikerülhetetlen feladatot. Ezek a következők: a kognitív kompetencia fejlesztése vagy másképpen az értelmezésre nevelés; a szociális kompetencia fejlesztése, a proszocialitásra nevelés, a személyes kompetencia fejlesztése, az önfejlesztésre nevelés; s végül a speciális kompetenciák fejlesztése, a szakma művelésére nevelés.

A könyv a személyiség általános kompetenciáit tárgyalja részletesen, mégpedig annak tükrében, hogy ezeknek a komponensrendszereknek a megismerésével a későbbiekben lehetőség nyílik a fejlesztés eredményességének a javítására. A szerző célja, hogy ezeket az irányokat megmutassa.

A szerző leelőször a kognitív kompetencia jellemzőit írja le és ezzel párhuzamosan fejlesztési módjait is vizsgálja. A kognitív kompetencia olyan információkezelő készség, mely az információk felvételével, feldolgozásával, új ismeretek kialakításával járul hozzá az emberi egyed életminőségének javításához. A köznyelv értelemként határozta meg ezt a szakszót. A nevelés egyik feladata éppen abban áll, hogy az érteleme, az értelmezésre nevelje a felnövekvő generációkat. Ehhez azonban először tisztában kell lennie a kognitív kompetencia sajátos je-

gyeivel, például azzal, hogy ez a rendszer öröklött és tanult komponensekből áll. A kutatások szerint az értelem fejlődése az öröklött kognitív rutinok sajátosságaitól erősen függ, így a pedagógia számára fontos ezeknek alaposabb ismerete.

Az 1960-as években induló „kognitív forradalom” tudáskészlete jelentős mértékben segítette a nevelés szempontjából lényeges kognitív komponensek működésének, szerveződésének megértését. Számos kutatás boncolgatta a pszichikum, az értelem belső folyamatait, s így mára már olyan új ismereteknek lehetünk birtokában, melyek alapvetően megváltoztatják szemléletünket a gondolkodás, a tanulás folyamatairól stb. Ez az új látásmód utat mutathat a pedagógiának ahhoz, hogy mely kompetenciákat, készségeket érdemes fejleszteni, hogyan kell elősegíteni a kognitív motívumok létrejöttét. Az intézményes értelmi nevelés célja ettől kezdve elsősorban nem az ismeretek átadásában van, hanem a képességek, készségek fejlesztésében, az értelmezésre nevelésben. Ez a feladat tapasztalati úton, kizárólag spontán szocializáció által nem valósítható meg. Az értelmező szint csak szándékos intézményes neveléssel érhető el – írja a szerző.

A könyv *Kognitív kompetencia fejlesztése* című részében tanulmányozhatjuk az ún. PDP-modellt (Parallel Distributed Processing), olvashatunk a különböző kognitív (pl. egységfelismerő, szófelismerő, viszonyító stb.) rutinokról, azok pedagógiai jelentőségéről. Itt – kihasználva az egyszerűbb értelmezés lehetőségét – inkább a különböző típusú kognitív készségeket említeném meg. Ez emberben öröklötten illetve tanultan többféle kognitív készség van jelen. Az egyik ilyen a merev kognitív készség, mely zárt és feltételfüggetlen. Ez annyit jelent, hogy az egymást követő rutinok közé nem ékelődnek be mások és az előző rutin eredményétől nem függ, hogy azután mi következik. Ezek például mindennapos tevékenységeink, a kifejezések, szólasók, a memoriterek, a történelmi évszámok stb. Az oktatási intézmények többnyire hatékonyan fejlesztik ezeket a készségeket, de nagyobb jelentőséget tulajdonítanak ezeknek a szükségesnél, mivel sokszor csak a véletlenül múlik, hogy a hatalmas mennyiségű adathalmazból mi állandósul kognitív készséggé.

A ciklikus kognitív készségek nyitottak, mivel a ciklusok korlátlanul ismétlődhetnek és az előzőhöz hasonlóan feltételfüggetlenek. Ide sorolható a járás, a számlálás, mint olyan készség, melyet egy előző rutin váltott ki. A szerző írása szerint ennek a készségnek az optimális elsajátítása 2-10 éves korra tehető. A fejlődés spontán folyamat és a gyerekek között megfigyelhető fejlődésbeli különbségek min-

denhol jelentősek. A rugalmas kognitív készségek korlátozott számú komponensből állnak és működésük az előző komponens eredményétől függ. A rendszer leállhat, újraindulhat, új készségek léphetnek be a folyamatba. Rugalmasságát ezen felül a referenciaképhez való kapcsolódásnak köszönheti. Ilyen készség az ételkészítés, de a helyesírási készség is, ahol több ezer vizuális referenciaképet hasznosítunk. A komplex kognitív készségek nagyszámú egyszerű készségekből, rutinokból állnak. Az elemek egy átfogó tevékenységet szolgálnak és ennek tartalmától függően lép egyikük vagy másikuk működésbe. Ide tartozik az írás, az olvasás, a következtető gondolkodás, a mértékváltás stb. A kognitív készségek egy összefüggő, logikus rendszert alkotnak. Nagy József szükségesnek tartja, hogy a rendszer egészét és a különböző kognitív készségek elsajátítási folyamatait feltáró kutatások jöhessenek létre. Pedagógiai szempontból ez alapvető jelentőségű lenne, elsősorban a fejlesztési irányok megtalálása érdekében.

A következő fejezetekben a kognitív képességek rendszerét összegzi a rendelkezésére álló tudományos ismeretek alapján. A komponensrendszer négy alapvető összetevőjét különbözteti meg – a gondolkodási képesség, a tudásszerzés képessége mellett a kommunikációs és a tanulás képességét. A tanulás komplex képességének sajátossága, hogy komponensrendszerként képes átfogni a többi kognitív készséget. Fejlettsége pedig a rendszerét alkotó kognitív képességek fejlettségétől függ, melyek speciális pedagógiai módszerekkel hatékonyan fejleszthetők. A tanulás képessége abban is különbözik a többitől, hogy a folyamat során olyan pszichikus aktivitás játszódik le, amelynek során a pszichikumban tartós változás következik be.

A kognitív motívumok rendszere és fejlesztése című fejezet kiemelt figyelmet érdemel. A szerző célja, hogy a motivációs folyamatokra irányuló kutatások eredményeit felhasználva – a pedagógia nézőpontjából – összegezze a kognitív motívumok fejlődési tendenciáit. Ebben a részben nemcsak arra találhatjuk meg a választ, hogy hogyan lehet rávenni a diákokat a tanulásra, hanem arra is; hogyan lehet a kognitív-, tanulási motívumokat fejleszteni. Ha ez utóbbit sikerül a gyakorlatban megvalósítani, akkor megvan a remény arra, hogy a tanulás belső késztetéssé válik, mely hosszú távú, hatékonyabb eredményeket hoz.

A kognitív motívumrendszernek négy (al)rendszerét ismerhetjük meg; konkrétan a gondolkodási motívumok, a tudásszerző motívumok, a kommunikációs motívumok és a tanulási motívumok összetételével ismert meg a szerző. Ezek közül az elsőd-

leges tudásszerző motívumok keltették fel érdeklődésemet. Ide tartozik az ingerszükséglet, a kíváncsiság, az érdeklődés. Az iskolai nevelésnek alapvető érdeke, hogy a gyermekben öröklötten meglévő kíváncsiság energiaforrásait kihasználja, leépülését megakadályozza. „A legfontosabb feltétel hogy ne hagyjuk a gyerekeket unatkozni.” – írja Nagy József. Az iskola feladataként jelöli meg, hogy a szülőkkel és a helyi civil szervezetekkel karöltve fejlesztő hatású foglalatosságot tudjon kínálni a különböző életkorú gyerekeknek, fiataloknak. A szerző a személyiségfejlődés egyik legnagyobb gátjának a semmittevést, a feladatnélküliséget és a céltalan lódörgést tartja. Az új ismeretek iránti érdeklődés felkeltése és fenntartása – köztudottan – a pedagógusok egyik kiemelt törekvése. A könyv szerint az oktatási intézmények nevelési feladata ennél differenciáltabb. A cél az, hogy néhány szakterületen mély, erős érdeklődés alakuljon ki a tanulóban, de ezzel együtt több másodlagos érdeklődés is jöjjön létre. A tudásszerző motívumok leírásánál a szerző fontosnak tartja az alkotásvágy és a játékszeretet szerepét a fiatalok életében. Az iskolák nagy része azonban nem szentel ennek elég figyelmet, csak néhány alternatív iskola fejleszti tudatosan a gyerekek alkotásvágyát. Az alkotótevékenység pedig kiválthat egy fel fokozott aktivitást (flow), mely nagyon hatékony tanulást eredményez. A tanulási motívumok (elsajátítási motívum, tanulási sikervágy és kudarcfélelem, a költődés, tanulási igény szint, tanulási ambíció, a tanulás gyakorlati értéke, továbbtanulási szándék, tanulási életprogram, önfejlesztési igény) olvasásakor eddig megszerzett ismereteink új megvilágításba kerülnek. Az író reményei szerint azonban nem merül ki ebben továbblépési törekvésünk, hanem a gyakorlatban is megvalósulnak ezek a célok. A kognitív készségek és képességek fejlesztése című fejezetben megmutatja azokat a pedagógiai módszereket, eszközöket, melynek segítségével a elérhető az értelmezésre nevelés magas szintje. Ebből a nagy témakörből – kognitív kompetencia fejlesztése – végül kiemelnék egy ismert jelenséget, a funkcionális analfabétizmus problémáját. A kutatások szerint a kognitív képességek csak sok év alatt érik el a kívánt fejlettséget. Ha az iskola nem tud, vagy nem szándékozik megfelelő idő szakítani ennek fejlesztésére, akkor tanulók tömege fog – a 21. században is – hiányos kognitív készségekkel kilépni az iskolából. Számottevő javulás csak akkor következhet be, ha az alapvető kognitív készségeket mindaddig fejlesztjük – függetlenül a tanuló életkorától – míg az optimális szintet el nem éri – írja a szerző.

Nagy József a könyv hátralévő részében részlete- sen ír a nevelésnek arról a feladatáról, melyet az oktatási intézmények többsége tudatosan nem vállal fel. A proszociális értékrend elfogadására és az ön- fejlesztési igényre nevelés a kognitív készségek fej- lesztésénél nagyobb kihívást jelent a pedagógusok számára. Ez a feladat azonban csak akkor vállalha- tó, ha a pedagógia tudománya kutatásai eredmé- nyeként módszereket, eszközöket nyújt a gyakorlat szá- mára. A kiindulópont – miért fontos a proszo- cialitásra nevelés? A 21. század lazuló társadalmi kötődései, az antiszociális tendenciák akkor halad- hatók meg, ha a felnövekvő nemzedéket pozitív szo- cializációs hatások érik. Az író hipotézise szerint a kulturális evolúció eredményeként a proszocialitás (olyan erkölcsi szokás- és értékrendszer, amely az egyén és a másik fél érdekeit egyaránt figyelembe veszi) fokozatosan tért hódít a világban. A szocialitás skáláján az antiszociálist meghaladva, a lojalitáson keresztül az emberiség eléri és elsajátítja a pro- szocialitás értékrendjét. Az iskola azonban eddig kevés lehetőséget tudott nyújtani a tapasztalati szin- tű proszocializációs hatások befogadására. A 21. század nevelési gyakorlatában már tudatosan kell fejleszteni a tanulók szociális kommunikatív képes- ségét, az együttműködési készséget, a csoportmun- kában való hatékony közreműködés képességét, a demokratikus vezetés és a sportszerű versengés (fair play) képességét is. A szerző fontos szerepet szán a kötődési háló fejlettségének, mert ez nagymérték- ben meghatározza az egyén szociális viselkedését, értékrendjét és ezeken keresztül életminőségét. A tanárok, tanítók hozzáállása meghatározó, hogy mi- lyen szintű kölcsönösségen alapuló (másodlagos) kötődési hálók alakulnak ki az iskolán belül. Ez nemcsak a szociális viselkedést befolyásolja, hanem jelentősen kihat a kognitív képességek fejlődésére is. Ebben a témakörben alig született kutatás, így a neveléstudomány kevés hasznosítható ismeretet, tu- dást tud nyújtani a gyakorló nevelők számára.

Az emberek közti együttműködés fejlesztésének hatékony terepe lehetne az iskola, ahol célzott cso- portfoglalkozásokkal, nagy- és kiscsoportok kombi- nálásával megvalósítható a csoportlétre nevelés. A

csoportméretek meghatározásában az etológiai és a szociálpszichológiai kutatások nyújtanak segítséget. Nagy József szerint egy oktatási intézmény tanulói- nak száma optimálisan 120–130 főt tenne ki, ebben a 25–35 fős létszámú osztályok, 4–6 elemi csoport- ból állnának össze. Egy elemi csoport, melynek össze- tétele heterogén és önkéntes jellegű, ideális csoport- munkák lebonyolítására. A falusi osztatlan osztá- lyok szintén elemi csoportként működnek és a pe- dagógus ebben a körben optimálisan tud alkalmaz- kodni a tanulókhöz. Kiterjedt kutatások eredményei bizonyítják, hogy az osztatlan pedagógiai módszer- rel jobb eredmények érhetők el. Itt a tanulók válto- zatos formában tanulnak és a különböző korcso- portok egymás szocializációs hatását is megélik.

A pedagógia alapfunkciója a személyiségfejlődés segítése. Az iskolai nevelés szándékos szocializációs hatásával hatékonyan hozzájárulhat ahhoz, hogy a felnövekvő generációkban kifejlődjön az önfejlesz- tés igénye. Ez a végső cél, melyet elérhet a pedagó- gus, hogy az iskolapadból kilépőknél ne záruljon le soha az önfejlődés, a tanulás, az ismeretek gazdagí- tásának igénye. A könyv utolsó fejezete adja meg a válaszokat a „hogyan” kérdéseire. A lényeg az, hogy a diákokban az előnyös személyes motívumokat kell erősíteni és a hátrányos – az önpusztító jellegű – komponenseket lebontani. Az együttműködésre ne- velésnek nem ellentmondva – a szerző kiemeli az önállóságra nevelést, mint az önfejlesztés felé tett első lépést. Így fogalmaz: „A nevelés végcélja, hogy az önállóság növekedésével, az önfejlesztő személyi- séggé válás elősegítésével önmagát fokozatosan fő- lőslegessé tegye.”

A 21. század társadalmi, gazdasági kihívásait a pedagógia csak akkor képes kezelni, ha újraértelme- zi önmagát, megújul és beépíti az interdiszciplinák kutatási eredményeit. A szerző a könyv megírásával megtette az első lépést, melyet továbbiaknak kell követni. A pedagógia, mint tudományág így töltheti be feladatát, mely – többek között – a személyiség- fejlesztés megismerését és a nevelői munka eredmé- nyességét szolgálja.

(Nagy József: *XXI. század és nevelés*. Budapest, Osiris, 2000.)

Imre Nóra